

Sven Bislev

Karl Marx: Om förkapitalistiska produktionssät.

Ett kommenterat texturval av Erik af Edholm.

99 s., Bo Cavefors, Stockholm 1970.

Udvalget består af 39 sider fra Grundrisse (s. 375-413, Berlin 1953, overskrift: "Formen, die der kapitalistischen Produktion hervorgehen"), en Marx-Engels brevveksling fra 1853 og brevene til O.Z. og Vera Sassulitsch. De to første udkast til brevet til V. Sassulitsch mangler, ligesom de meget citerede afsnit i Kapitalen, III, 47, II. Endvidere savner man nogle af de mere centrale N.Y. Daily Tribune-artikler - som imidlertid allerede findes på svensk, i B. Gustafssons udgivelse. I noterne savnes reference til Avineri (ed.): Karl Marx on Colonialism and Modernization, N.Y. 1969, som - omend forsynet med en særdeles dårlig indledning - er den mest komplette samling af Marx' tekster om ikke-europæiske forhold (dens fejl er, at den bygger på en hegeliensk Marx-fortolkning, som bl.a. fører til, at brevet til Sassulitsch ikke er med).

I en indledning forsøger Edholm at fremdrage de træk, som er væsentligst i Marx' definition af den asiatiske produktionsmåde, og som adskiller den fra den feudale. Indledningen er lidt svær at læse, og det tilrådes at læse den afsluttende sammenfatning (af Indledningen) først. Der gives en udmærket redegørelse for de ideologiske overtoner af debatten om APM, og diskussionen af begrebet APM har meget få teoretiske svagheder. Jeg mener dog at kunne skimte et par stykker.

En af dem er, at Edholm ikke opererer med nogen klar definition af de forskellige ejendoms- og arbejdsproces-begreber. Han kritiserer (s. 32, n. 7) Althusserskolen for at reducere de forskellige begreber, som Marx bruger, til to, men ser tilsyneladende ikke, at Balibars definition af sine to begreber er indrettet med det formål for øje at kunne rumme alle

Marx'. Om det så er lykkedes, er et problem, der fortjener en mere indgående diskussion. Problemet er særlig relevant, fordi staten i APM er den "nominelle" (Das Kapital, III, 799) eller "øverste" (ssts.) jordejer. Hvad er da en jordejer, og hvori adskiller den ene sig fra den anden?

Klassebegrebet synes også en smule uklart; Edholm anfører således, at "Staten är inte uttryck (!) för en självständig härskande klass' behov; dess funktionärer utgör själva det härskande skiktet" (s. 23) og at APM opløses gennem en individualiseringsproces "bland de direkta producenterna och inom det härskande skiktet, som därvid konstitueres som en härskande klass, vars enskilda medlemmar äger produktionsmedlen (s. 25). Over for dette synspunkt, som må tolkes som en fornægtelse af, at statens "funktionærer"/agenter udgør en social klasse, må stilles følgende ræsonnement: individets eksistens i samfundet er en forudsætning for produktionen; staten identificerer samfundets enhed, d.v.s. samfundet selv; på denne rolle grundet statens stilling som den højeste jordejer (s. 23 og 30). Hvis staten er jordejer, er dens agenter en klasse (som under statsmonopolkapitalismen); hvis den kun i ideologien er jordejer (jvf. udtrykket "identificerer"), hvad er da den herskende klasse? Man kunne stille problemet ved at sige, at staten er en klasse, der konstitueres på det ideologiske niveau; da den ikke har basis i produktionsforholdene, er den ikke en "distinkt" klasse (Poulantzas) - men er den da en fraktion, og af hvad, eller et socialt lag (da: inden for hvilken klasse), evt. en "kategori"?

Sluttelig kunne man anføre en formulering i Indledningen, som tyder på en særegen opfattelse af dominansbegrebet: "Att produktionsförhållandena uttrycks i icke-ekonomisk form innebär naturligtvis inte att de skulle ha utenomekonomisk ursprung (s. 51). Det är istället de ekonomiska förhållandena som förklarar och bestämmer i vilken form de artikuleras, vilken nivå som skal dominera samhället". (s. 26).

At jeg her tager nogle af Edholms begreber op til kritisk diskussion er naturligvis kun et udtryk for, at hans frem-

stilling er tilstrækkelig god til at fortjene en detaljeret analyse.